

Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1989. évi munkája

Az 1989-es esztendő, mint a társadalom és a gazdaság minden elemének, nekünk is kihívást jelentett, egyre új és újabb problémákat hozott. Nem jelentette viszont azt, hogy tartalmilag sok esetben el kellett volna térni éves munkatervünktől. Az új idők "csupán" új módszereket, gondolkodásmódot és a munkastílus átalakulását követelték. Így volt az, hogy az éves munka során magunk és környezetünk is a folyamatos változást érezte, s most amikor az elvégzett munkákról számot adunk, tartalmilag mégis a KMK többéves munkájának szerves folytatását tárhatjuk az olvasó elé.

Ez évben is voltak **döntéselőkészítő** feladataink. Szakmai segédanyagot állítottunk össze több aktuális feladatra vonatkozóan, mint az av-dokumentumok állományszervezési, kezelési és szolgáltatási kérdései; az érdekeltekkel egyeztetett javaslatot tettünk a munkahelyi közművelődési könyvtárak statisztikai adatszolgáltatásának korszerűsítésére. A realitásoknak a testület működésének figyelembe vételével programot készítettünk a Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsa ügyrendjének módosítására; megvizsgáltuk a természettudományi dokumentum- és információellátás jelenlegi helyzetét, s előterjesztést tettünk a megoldatlan kérdések tisztázására. Előkészítő javaslatot adtunk a könyvtári deregulációra és újraszabályozásra; tájékoztunk a bírósági és ügyészségi könyvtárak fejlesztésének szükségességéről és lehetőségéről.

Állományépítési és bibliográfiai szolgáltatásaink legfontosabbika változatlanul az *Új könyvek* c. állománygyarapítási tanácsadó ez évi 26 számának megszerkesztése volt. Eltérően az eddigi gyakorlattól, újabban minden szám 99 kiadványt ismertet. A recenzált művek számának emelkedésén kívül kiadásra készítettük elő azoknak a négy éven belül megjelent változatlan kiadásoknak a bibliográfiai leírásait, amiket a KÖNYVÉRT külön jegyzékben ajánlott a könyvtáraknak. Közreadtuk az 1988. évfolyam kumulált mutatóját.

A lehetséges gyorsasággal reagáltunk a folyóiratpiac változására. Ez évtől negyedévenként *Új Periodikumok* címmel adjuk közre az újonnan megjelent, illetve új címen megjelent periodikumok jegyzékét, ami praktikus okokból tartalmazza a szerkesztőségek címeit, és az előfizetési adatokat is.

Folyamatos feladatunk volt a külföldi magyar intézetek könyvtárai állományépítésének gondozása. 1989-től a folyóiratok megrendelését is mi végezzük a számukra. Teljes körű gyarapító munkát ez évben a moszkvai és a stuttgarti intézet könyvtárának teljesítettünk.

A hazai könyvtárak számára folytattuk az amerikai ajándék könyvszállítmányok (Sabre, Brother's Brother) szétosztásának szervezését, konzultációkkal segítetük az elavult művek kivonását.

Elláttuk a könyvtárak bibliográfiai tevékenységének koordinálását és szaktanácsadó, tájékoztató tevékenységet folytattunk.

A gyűjtemények feltárása terén kooperáltunk a FSZEK és a Gorkij Könyvtár által feldolgozott katalóguscédulák előállításában, elkészítettük "A dokumentáció alapjai" c. könyv kéziratát, és új elméleti vállalkozásba fogtunk: elindítottuk az ETO MSZ 4000-77 rövidített kiadása óta bevezetett konkordanciajegyzék összeállításának munkálatait.

A gyermekkönyvtári munka eredményesebbé tétele érdekében javaslatot dolgoztunk ki a Magyar Gyermeirodalmi Kutató Intézet programjára, és az IFLA-val együttműködve megkezdtük a nemzetközi gyermekkönyvtári kollokvium előkészítését. Részt vettünk a gyermekkönyvtárosok regionális tapasztalatcseréinek szervezésében és lebonyolításában.

Számítástechnikai alkalmazási tanácsadó és betanító szolgáltatásainkat tucatnyi könyvtár vette igénybe. Szakmai konzultációkat szerveztünk a könyvtári számítógépesítésben érdekelt intézményekkel, programkészítőkkal és forgalmazókkal (Cédrus, LSI, NOVASOFF, Infotéka, InterPC). Szerződést kezdeményeztünk hat különféle könyvtári program készítésére, közös értékesítésére. Konzultációt vállaltunk a TEXTAR program fejlesztésében. Programbemutatókat tartottunk az ETO-oktató és a Bibliotéka szoftverről. Kialakítottuk a Könyvtári Levelező/lap számítógépes előállításának rendszerét, megteremtettük a szükséges infrastruktúrát.

A Vakok és Gyengénlátók Szövetsége által kiadott hangosfolyóirat szerkesztésében részt vettünk.

Könyvtárépítési és berendezési kérdésekben 23 könyvtárnak adtunk segítséget.

Két statisztikai kiadványunkat a települések (TEKE) és a munkahelyek (SZAKMA) könyvtári ellátásáról ez évben is megjelentettük.

Adattárat készítettünk a közművelődési könyvtárak közhasznú információs szolgáltatásának kialakításához.

A főhatósági megrendelés szerint elvégeztük Baranya megye könyvtárainak szakfelüyeleti vizsgálatát. A vizsgálat szokásos lezárási ceremóniája elmaradt - az erre irányuló minisztériumi szándék hiányában. Vizsgáltuk az 1987. évi szakfelüyelet hatását az iskolai és kettősfunkciójú könyvtárakra Tolna megyében. Az eredmény biztató. Vizsgálatot végeztünk az OSZK Tárolókönyvtárában, a részleg általános szervezettségét illetve az újonnan odairányított kötelempéldánysor hasznosítását vizsgáltuk.

Felmértük a megyei és városi könyvtárak számítógépesítésének helyzetét. A könyvtári videoszolgáltatás kialakítása volt a célja annak, hogy az OOK munkatársai-val együttműködve számba vettük a jelenleg videogyűjteménnyel rendelkező közgyűjteményeket és felmértük a szolgáltatási készségüket.

Kutatási feladataink az olvasás, a befogadás, a könyvtári szolgáltatás, a könyvtártörténet széles skáláján mozogtak. Elkészültek a tervek szerint 1990 végén

kiadandó *A magyarok és finnek az olvasásszociológia tükrében* c. könyv magyar fejezetei. Előrehaladt, lassan befejezéshez közeledik a finn-magyar összehasonlító regénybefogadási vizsgálat adatainak feldolgozása és utána a magyar rész megírása.

Mintegy kétszáz tételt tartalmazó bibliográfiát - francia és angol címfordítá-sokkal - készítettünk elő kiadásra, az elmúlt tíz év olvasás- és könyvtárszociológiai tudományos kutatásairól és publikációiról. Az olvasói értékrendről végzett országos vizsgálatunk anyagából újabb fejezetek készültek el az év során: az olvasáskultúra legfontosabb általános tendenciáiról, a család szerepéről, és a könyvtáros képről. Összegyűjtöttük a szakajtó információit a határon túli magyarság olvasáskultúrájáról.

Befejeződött a 6-10 évesek olvasáskultúráját feltáró vizsgálat adatainak feldolgozása. A feldolgozott adatok értelmezése, és a zárótanulmány megírása még előttünk áll, de máris újabb kutatást készítettünk elő, ezúttal a tanárjelöltek olvasási kultúrája feltárására alakítottunk ki vizsgálati koncepciót.

Az *Olvasásismeret, olvasószolgálat* című főiskolai jegyzethez kiegészítésképpen gyakorlati példákat tartalmazó tanulmányt készítettünk *"A könyvtár és társadalmi környezete"* címmel. Ennek rövidített változatát a *Könyvtáros* 1989/7. számában publikáltuk. A falun élő cigányok kulturális szocializációja témához interjúkat készítettünk, feldolgozásuk folyamatban van. Befejeződött a könyvtár és a társadalom kapcsolatáról végzett kutatás anyagának feldolgozása, a zárótanulmány készül.

Esettanulmány készült a helyi társadalom és könyvtár témakörében a közművelődési könyvtárak szolgáltató készségéről a változó közéleti viszonyok között, és tanulmányt készítettünk *Az ÁMK könyvtárak az iskolai fejlesztési útmutató tükrében* címmel. 1990-ben kerül majd kiadásra a *Képi ábrázolások a helyismereti gyűjteményekben* című elkészült tanulmány is.

A Mátyás király emlékkiállítás előkészítésének keretében munkahipotézist készítettünk a *Corviniana* könyvtár rekonstrukcióját szolgáló kutatásokhoz.

Oktatási és továbbképzési feladataink tekintélyes része kapcsolódik a könyvtárkezelő képzéshez. Elláttuk a tíz hálózati könyvtárkezelői tanfolyam gondozását. Előkészítettük a záróvizsgákat, közreműködtünk az írásbeli vizsgák lebonyolításában. A tapasztalatok összegzésére konferenciát szerveztünk a tanfolyamfenntartó intézmények felelős munkatársainak részvételével. Ennek eredményét írásban rögzítettük, summázatát a *Könyvtári Levelező/lap*-ban közreadtuk.

Három csoportnak (összesen 80 fő), 230 órás időtartammal, az előírt tantervet számítógépes alapismeretekkel bővítve, magunk is indítottunk könyvtárkezelői tanfolyamot. Továbbképző és speciális ismereteket nyújtó 1989-es tanfolyamaink a következők voltak:

- Osztályozás és indexelés (120 óra 35 főnek)
- Szervezőmódszertani továbbképzés (80 óra 32 főnek)
- Állományalakítási továbbképző tanfolyam (120 óra 38 főnek)
- Régi könyvek gondozása (150 óra 36 fő)
- Továbbképzés módszertanosoknak (120 óra 45 fő)
- Könyvek formai feltárása (3 alkalommal 30 óra 40 főnek)
- Időszaki kiadványok formai feltárása (4 alkalommal 60 óra 80 főnek),

Szeptemberben indított kurzusok:

- Antikvárius, becsüs képző,
- Humán-informatikus másoddiplomás képzés első évfolyama (hat féléves, 1000 órás képzés),
- A könyvtárpedagógiai tanfolyam,
- Továbbképző az olvasásismeretet oktató tanárok számára,
- Alapfokú számítógépes tanfolyam az Állami Gorkij Könyvtár dolgozóinak.

Közreműködtünk az ELTE Tanárképző Karán és a Jászberényi Tanítóképző Főiskolán folyó könyvtárosképzésben. Az oktatás támogatására ebben az évben a következő oktatási segédleteket készítettük: mintakatalógus a katalógusszerkesztéssel foglalkozó tanfolyamok számára; példatár az időszaki kiadványok katalogizálásához; az ETO oktatására szolgáló számítógépes programcsomag, feladatok a bibliográfiai leírás tanításához című könyvtárkezelői segédlet.

A kötött tantervű tanfolyamokon kívül egyéb továbbképzési jellegű tanácskozásokat is szerveztünk. Közreműködtünk a városi könyvtárigazgatók szakmai kaszinójának szervezésében és munkájában. Az Országos Széchényi Könyvtár számítógépes rendszerét és szolgáltatásait ismertető konferenciát hoztunk létre közművelődési könyvtárak munkatársai számára. Aktuális jogi kérdésekkel foglalkoztunk konferencia keretében a szakszervezeti könyvtári központok vezetőinek részvételével. Olvasószolgálatos könyvtárosokat tájékoztattunk a film- és videodokumentumok terjesztésének új útjairól.

A nyugat-dunántúli régió helyismereti gyűjteménnyel foglalkozó könyvtárosainak a gyűjtés, a feltárás és a vizuális dokumentumok kérdéseiről szerveztünk továbbképzést.

Központunk a szakmai hivatal szerepét a szokásos keretben látta el: koordinációs és titkársági teendőket végeztünk a hálózati szakmai tanácskozó testületekben. Szerveztük az ETO rövidített kiadásának munkálatait, koordináltuk az MNB Könyvek Bibliográfiája és a KMK Gyűjteményfejlesztési és bibliográfiai Tanácsadó Osztálya által a Könyvtárellátónak végzett új munkákat. Részt vállaltunk a Könyvtárak Gazdasági Társasága tevékenységében: szakmai állásfoglalással támogattuk az egyes vállalkozásokat, jogi segítséget nyújtottunk a társaság átalakulásának szervezéséhez, a létrejött Egyesülés társasági szerződésének kidolgozásához. Szerepet vettünk a következő szakmai rendezvényeken:

- A IAML (Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége) oxfordi kongresszusán beszámoltunk a hazai zenei könyvtárak szolgáltatásairól,
- Az IFLA Közművelődési Könyvtári Szekciójának kezthelyi ülésén "*Ideas and realisations or the guidelines and the practice*" címmel tartottunk előadást;
- A 8. Nemzetközi Bibliológiai Konferencián Párizsban előadást tartottunk és kerekasztal-beszélgetést vezettünk a Könyv- és olvasásszociológiai szekcióban.
- Előadást tartottunk Lipcsében a nemzetközi könyvkiállítás alkalmából rendezett olvasásszociológiai konferencián, és az IFLA kerekasztal értekezleten.

- Előadóként részt vettünk Észtországban a nemzetközi olvasás- és könyvtár-szociológiai értekezleten.
- Az első Budapesti Nemzetközi Könyvkiállítás és Vásár kísérőrendezvényén előadást tartottunk.

Szakkönyvtárunk az év során 596 könyvvel, 549 folyóiratcímmel, 47 útijelentéssel, 2 fordítással, 157 szakdolgozattal, 4 irodalomkutatással, 280 prospektussal, 526 lapkivágattal, 76 fényképpel, 172 kisnyomtatvánnyal, 116 IFLA paperrel, 11 videofilmel, és 2 hangfelvétellel gyarapodott. Különösen folyóirat gyarapodásunkat érintette érzékenyen, hogy a csere útján beszerezhető kiadványok száma egyre csökken. Ez évben 417 partnerünktől 360 könyvtári egységet kaptunk, amíg mi 622-t küldtünk. Az éves gyarapodás naprakész feldolgozása mellett folyamatosan dolgoztunk fel más könyvtáraktól, illetve OSZK részlegektől ajándékba kapott dokumentumokat. Megkaptuk például a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése felszámolt szakkönyvtárának jelentős részét. 952 beiratkozott olvasónk volt, 4287 könyvtárlátogatót regisztráltunk. Számukra 6150 dokumentumot kölcsönöztünk, 3549 oldal, és 200 hangkazetta másolatot készítettünk. 668 könyvtárközi kölcsönzési kérést teljesítettünk, olvasóinknak 39 dokumentumot kértünk más könyvtáraktól.

Gépi folyóiratcikk adatbázisunkat (MANCI) az év végéig ingyen adtuk át a szükséges géppel és Micro-ISIS programmal rendelkező könyvtáraknak. 18 alkalommal helyet és eszközöket biztosítottunk egyetemi és főiskolai gyakorlatoknak és szemináriumoknak, amelyek egy részét munkatársaink vezették.

Adatbázisunkból 26 fő részére rendszeres SDI szolgáltatást végeztünk. Az MTA Közgazdasági Információs Szolgálatára felkérésére két irodalomjegyzéket állítottunk össze a társadalomtudományi tájékoztatás témakörében. Számítógépes ellátottságunk és szolgáltatásaink is bővültek az év során. Két új számítógép került a könyvtárba, közülük egyet az olvasók használatára állítottunk be. Folyóiratcikk adatbázisunkat - az egyre népszerűbbé váló MANCI-t - visszamenőleg 1976-ig feltöltöttük adatokkal, így 8800 rekordot tartalmaz. Kiadványaink terjesztését a partnereink naprakész címlistáját tartalmazó CÍMLISTA és a KIADVÁNYTÁR adatbázisaink segítik.

Időszaki kiadványaink ez évben új címmel gyarapodtak: megjelent a *Könyvtári Levelező/lap* című folyóiratunk, aminek kettős célja van, a könyvtárosok gyors rövid informálása a szakma legújabb híreiről és a cím által is sugallt levelező funkció, fórum biztosítása mindenkinek, minden közérdekűnek vélt közleménye, véleménye számára.

A *Könyvtári Figyelő* első számai késve jelentek meg, mert a Múzsák visszalépeése után magunk voltunk kénytelenek beugrani a kiadó szerepbe is. A lap számítógépes szedési technikával készül és az OSZK nyomda kivitelezzi azóta.

A *Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiájának* (MAKSZAB) négy számát (1435 tétel) szerkesztettük meg. Szintén négy szám (1176 tétel) készült el a számítógéppel szerkesztett *Könyvtári és dokumentációs szakirodalom* (KDSZ) c. kiadványunkból. A *Hungarian Library and Information Science Abstracts* (HLISA) és a *Vengerskaa literatura po bibliotekovedeniu i informatika* (VELBI) két-két számának kézírata készült el, s egy-egy száma jelent meg ez évben. Három szám jelent meg, egy

nyomdában van a *Könyvtári és informatikai központi gyarodási jegyzékből*. Az időszaki kiadványok mellett 11 monografikus kiadványunk jelent meg. A hagyományos nyomtatott dokumentumokon kívül *Outstanding Hungarian Libraries* címmel angol szövegű diaszettet készítettünk, főleg nemzetközi cserepartnereink számára, és egy angol könyvtárhasználatot bemutató videofilmhez magyar szöveget készítettünk a hazai érdeklődőkre gondolva.

A legnagyobb fejlődést a szakirodalmi és dokumentációs szolgáltatásokban irányoztuk elő a szakma szellemi alapjainak megerősítése és megújítása érdekében. E szolgáltatások és a mögöttük álló szellemi technikai potenciál lehetővé teszik, hogy olyan továbbképzési, konzultációs, kutatás-szervezési és fejlesztési műhely épüljön ki a nemzeti könyvtár védnöksége mellett, amely megfelel a nemzetközi mintáknak és a hazai társadalmi kívánalmaknak egyaránt.

LUKÁTSNÉ TAKÁCS Zsuzsanna

* * *

CD-ROM-RA KONFERENCIÁI ANYAGAINAK KATALÓGUSÁT a British Library Dokumentumszolgáltató Központja; a 260 000 tételes gyűjtemény e nemben a leggazdagabb a világon. A Boston Spa Conferencés c. CD-ROM kiadására az a siker adott ösztönzést, amelyet a központ folyóirat-állományának katalógusát tartalmazó lemez (Boston Spa Serials) aratott. (Document Supply News, 1990. szept.)

* * *

MÁGIA, ÁLOMFEJTÉS, ASZTALTÁNCOLTATÁS, SÁTÁNIZMUS és hasonló témák irodalmának "új hulláma" árasztja el a német könyvpiacot. A Közművelődési Könyvtárosok Egyesületének 1990. tavaszi konferenciája arról tárgyalt, hogyan tájékozódhatnak a könyvtárosok ebben a kiadványözönben (hetenként átlag két zsebkönyv jelenik meg az érzékfölköti, irracionális jelenségek különféle területeiről), ha - amint kötelességüknek tartják - ki akarják elégíteni olvasóik igényeit. (DBI-Pressespiegel, 1990. ápr.)

* * *

AZ ÍR HÍRLAPÁLLOMÁNY MIKROFILMEZÉSÉNEK öt éves programja befejezéséhez közeledik a British Library Hírlaptárában. Ez az ír hírlapok egyetlen nagy gyűjteménye, mert a dublini a polgárháború folyamán, 1922-ben leégett. Az 1704-1899 közötti anyagot veszik mikrofilmre, 25 000 kötetet, több mint 15 000 tekercsre. Az erősebben rongált köteteket restaurálva helyezik vissza a raktárba. (BL Newspaper Library Newsletter, 1990. júl.)